

NEMZETI TÁRSALKODÓ

November 22dik napján 1836.



PESTI KÉPEK.

III.

A' város' felosztása.

Krummenger Gässchen, spitze Giebeln,
Beschränkten Markt, Kohl, Rüben Zwiebeln,
Da findest du zu jeder Zeit.

BCU Cluj / Central University Library Göthe.

Pest, nyájas olvasóim, mint minden nagyobb városok, több városból vagy on összerakva, vagy tulajdonképpen Pestből több városok nőttek ki, mint például a' testből karok lábok 's a' t. mellyek azután a' testnek egészítő részeivé lesznek, 's egyet képeznek. Így ezen hírneves Pestnek is, mellyről annyit olvasunk, annyit hallunk, szinte meg vannak a' maga tagjai, mint akár melly más testnek, ezek a' Therezia, József, Ferencz és Leopold kül városok, sőt hallani, hogy nem sokára még egy ötödikkal is meg fog szaporítani, melly Ferdinand városnak neveztetendik.

Ha a' dolgot minden oldalról megtekintjük, legcélszerűsége a' következő felosztás: Feje ez óriási testnek a' belváros, hasa a' Leopold város; kezei József és Ferencz város, végre lábai, vagy akár megmondani lába a' Therezia város.

A' belvárost Pest' feje gyanánt már csak azért is tekinthetni, mivel az a' fő-város, az az mivel benne legtöbb fejjel dolgozó ember lakik. Valamint egy mai, úgy nevezett mivel ember' fejében a' legtarkabb halmozottság pezseg mindenféle idea-rongyokból; ujságczikkelyekből, hangverseny-szakadékokból és színibirálatokból, törvénytudományból és régi classicusokból, a' kritikai lapokból és mivel társalkodóbul 's a' t. úgy pezseg Pest' fejében az élet, 's tudomány; a' királyi tábla, a' vármegye és város' háza; a' tudós társaság, gymnasium, akademia és egyetem, két politicalai, két gazdasági 's két belletristicai ujság; egyéb folyóiratok és folyó munkák' legnagyobb része, a' kereskedők' legszámosabb comptoirjai 's azon számos írók, orvosok, ügyvédek és papok, kik benne laknak, mind ezek eléggé mutatják, milly tarka bőség és bő tarkaság zsi bong Pest' fejében. Azonban, mint közönségesen az emberek-nél is lenni szokott, a' régi Pestiek nem sokat gondolának városuk' fejével, 's ha a' benne levő házakat mint annyi egyes gondolatokat tekintené az ember, valóban egy rabulista' feje nem tarkább, zavartabb, mint Pest városának e' feje, hol a' hány ház, annyi az alak, szín, arány, idom, állás, 's a' t.

Nagyobb gondot fordított Pest, mit ezen gymor-században nem is csudálhatni, hasára, a' Leopold városra, mellynek utszáji a' csin' és rend' valódi példányai, 's nem ismerek várost birodalmunkban, melly Pestnek e' részével vetélkedhetne szépség' és szabályosság' tekintetében. A' Leopold városban legtöbb katonaság tanyáz 's legtöbb olyanok, kik sem kegyedek sem önök, sem magák, — hát mik? — uraságok. Városuk' minden osztályai közül ez utóbbi legjobban fér össze az előbbivel, mit ezen békés együttlakásuk is

bizonyit. Noha az együttlakás éppen nem csalhatlan jele az összeférésnek, mert iróink nagyobb része is együtt lakik (a' belvárosban) 's hírlapjaink tudják, mint férnek össze,

De, ha Pest hasára fejénél nagyobb gondot fordított, lábára kezeire ismét nem vala gondos; piszkos és kesztyütlen kezekkel jár. Nem azért nevezzük pedig e' Therezia várost Pest kezeinek, mintha ezen külváros csupa kezesekből állana, hanem mivel benne legtöbb kezelő lakik, az az zsidó. Képez pedig e' zsidó-község két kezét: bal kéznek az ó-zsidókat lehetne nevezni, kik egy mákszemnyivel sem távoznak el Mózes' törvényeitől; szakállukat meghagyják, szombaton nem főznek, a' veres hagymát nagy tiszteletben tartják 's a' t. A' jobb kéz pedig az új-zsidó testület, melly szokásaival, étkezésével, háztartásával 's külső maga alkalmazásával mind inkább közeledik a' keresztényekhez.

„A' lábak tartják a' testet“ ha ez igaz, akkor igaz az is, hogy Ferencz és József városok tartják Pestet t. i. tejjel, tejföllel, vajjal, zöldséggel, főzelékkal, gyümölcsessel, szóval a' piacczal.

A' figyelmes olvasó mind ezekből észrevehette, miképpen Pest városai' elnevezésében Maria Thereziától Ferdinandig végig ment királyai' során, kinek-kinek emlékét egy-egy külvárosban fentartandó, 's most mondja valaki, hogy Pest nem királyi város a' szó' legsajátabb értelmében. Ugyan ezen gondolkozásmódját nyilvánítá több utszáji' és piaczaí' elnevezéseiben is. Van egy József piacza, Mária Dorottya utszája, három korona utszája, két sas utszája, király utszája 's miatyánk utszája 's a' t., mellyekből a' pesti polgár' gondolkozásmódját szintúgy kilehet fogni, mint a' nagy taréju sarkantyúból, sallangós kos-

tökbül, a' bokáig leérőbül, 's agár-ostorbul valamelly szilaj vandonczt.

Garay.

NAVARRÁRÓL, ÉS A' HÁROM BÁSKI TARTOMÁNYRÓL.

(Végzet.)

„Navarrának koránt sincs oly szabad szerkezete mint a' három baski tartománynak; függetlensége nem oly teljes és privilegiomai nem oly szélesen kiterjedők. Navarra királyság volt, nem pedig republica-köztársaság, mikor a' spanyol koronával, a' catholicus királyok alatt, egybe olvadt; de mivel egybe olvadása merőben önkéntes volt, 's egybe olvadása feltételeinek megtartása a' spanyol korona részéről megígértetett, annál fogva Navarra mindég megtartotta hajdoni fuerosait, midőn Castilia magáéit V. Károly, és Arragonia II. Filep által elvesztette. Nem egyszer iparkodott a' spanyol udvar a' három baski tartományban és Navarrában magát megfészkelni 's azokat a' közös járom alá ejteni. Nem szükség messze visszamenni a' historiában, csak azt kell fontolóra venni mi 1805-ben történt. A' békefejedelmek *), ki akkor IV. Károly neve alatt uralkodott, egy szabad kikötő helyet akart állítani Nervion folyónál, Albia falu mellett Bilbao előtt. Az által e' szorgalmas városnak, mely a' három baski tartománynak közép pontja, kereskedése 's jólléte tökre tétetett volna. Egy királyi biztos küldetett ki 15,000 emberrel az erőszakos rendszabás teljesedésbe vételének biztosítására 's a' békekikötő-

*.) Manuel Godoy — Alcudia herczeg 1795-ben kapá a' „békefejedelmek“ czímet azért, hogy azon évben Spanyolország részéről békét kötött Franciaországgal.

tő félállítása végett már elkezdett munkáinak fedezésére. De a' végre hajtó hatalommal bíró fő követség fegyverre szóllitá-fel a' lakósokat a' fenyegetve levő fuerosokat oltalmazni. A' tartomány felkele, 's a' többieket is felkelésre bírá. Az udvar félelembe jöve, késedelmeskedék, alkudozék, katonájit visszahivatá 's kedveltjének (a' békefejedelemnek) tervével felhagya. Az emlegetett négy szabad tartományok 1820-tól fogva 1823-ig, midőn tudniillik a' constitutib uralkodott, régi jusaiktól megfosztattak volt; 's jusokra 's kötelességekre nézve egyenlőkké tétettek a' többi spanyol tartományokkal. Mi után a' királyi absolutismus vissza állitatott a' francziáknak Spanyolországba bémenetelek által, ismét vissza kapták emlékezetet feljül haladó időszakokból eredő függetlenségöket. Ezen kettős történetben kell keresnünk okát az ő felzendülésöknek, 's karakterét a' háborunak, melyet ők oly nyakason folytatnak. Innen lehet megmagyarázni, miként áll don Carlos neve az ő republicanus zászlójikon. Mikor az 1812-iki constitutiót kikialták, a' tartománybeli junták felállitának, a' constitutios hadsereg generálok, hadtiszték nélkül vala, Gomezt pedig Madrid kapuji előtt láták, mindenki, barát és ellenség azt hívé, hogy don Carlos most előnyomuland és VII dik Ferdinand palotájába, talám egyetlen egy lövés nélkül is visszatérend. Csalatkoztak; ámbátor édesgető vala is arra az alkalmatosság, mindazonáltal don Carlos, mint egy beduin-fő folyvást egy fekhelyről másra vonúl, melyeket királyi fő hadiszállásainak nevezget. Honnan van ez? Onnan, hogy a' Gomez, Cabrera, Garcia Basilio kalandos bandái castilia-, arragonia-'s valenciaiakból állanak; hogy a' biscayaiak és navarraiak saját tartományokon túl nem mennek, 's menni nem is akar-

nak; hogy ők önmagokat védelmezik és másokat meg nem támadnak, hogy végre a' királyt magok gondviselésökben tartják 's nekik az Ebro partjait még csak megpillantani sem engedik *). Ha el van egyszer ismerve az, hogy Navarra 's a' báski tartományok csupán magok függetlenségökért, és nem a' carlista ügyért viaskodnak, úgy a' kérdés egyszerű lesz. Hogy annak megfejtésére találjunk, vessünk még egy pillantatot a' históriába. Midőn a' spanyol Bourbonok XVII-dik Lajos francia király halála után bátorokdta Franciaországnak háborut izenni 's birtokunkba béütést próbáltak, a' francia respublika az a r a n j u e z i kérdéseket csak hamar megfenyítette. A' spanyolok nem csak vissza veret-

*) Navarra, Alava, Guipuzcoa 's Biscaya, hajdoni szokásaik szerint insurrectiojokat azon móddal igazgatják, melylyel közös ügyeiket mindig igazgaták. Mindeniknek közülök külön juntája vagyon háboruzáskor saját hazája védelmezésének elrendezésére 's kormányzására, 's az ezen külön juntákban választatott képviselők egy középponti juntát alkotnak, mely folytatja aztán a' fő igazgatást. Szinte három esztendőktől fogva négy férfiak teszik — a' felkölt négy tartományból — ezt a' directoriumot: Valdespina Biscayanak, Verasteguy Alavának, Lardizabal Guipuzcoának, Echevarria Navarrának képét viselve. Ezekből áll valóságos kormánya a' négy tartománynak, Ezen férfiak azok, kik a fel elést eszközölték, az elemeket a' végre öszvégyűjtötték, elrendezték, a' hadvezéreket választották, 's még Zumalacarreguy eleibe is — ki bár mily sükeres munkálkodásu 's híres vala is, nékik egészen alajok volt vetetve, útasításokat szabtak. Ez a' középponti junta mindig ugyan azon módon tudta fenn tartani magát, 's ugyan azon hatalommal bírt. A' négy tartományból, a' tartománybeliek által lévén választatva, repraesentalja a' nemzeti érdekét, 's annak feláldoz minden idegen érdeket; ez nevezte ki Zumalacarreguy következőit, ad eleikbe terveket a' védelmező táborozásra. 'S végre mivel legfőbb kormányzója az egész felkelésnek, a' praetendensnek csak annyit enged-meg hogy nekik mint csupa névvel való királynak tisztelkedjenek.

tek a' Pyrenaeus hegyeken, hanem két francia hadsereg, mely üldözve őket a' Felszigetbe bényomult, megmutaták az útat, melyet később Napoleon egészen más ügyért von maga elébe. Mig Dugommier Cataloniában Figuerast és Rosast elfoglalta, addig Moncey generál a' báski tartományokon keresztül menve egészen az Ebro vízéig hatott-elő. Ezen tartományok éppen nem úgy viselték magokat akkor, mint későbbben a' francziáknak 1808-beli béütések ellen. 1794-ben, a' helyett hogy Spanyolországnak pártját fogták, 's a' francziák béütésének ellene szegültek volna, igen okoson neutralitást tartottak. A' guipuzcoai fő követ Aldamar, ki úgy alkudozott mint egy független tartomány végrehajtó hatalma, Moncey generállal kötésre lépett, minél fogva a' francia katonaságnak szabad átmenetelt engedett a' tartományon, azoo feltétel alatt, hogy Guipuzcoa úgy tekintessék mint neutralis nemzet, 's a' francziáknak semmi élelmet 's a' t. ne tartozék adni 's tőlök semmi hadi teréhvél ne illetessék. Ezt a' kötést az aranjuezi udvar eleinte úgy tekintette mint felség sértő tettet 's IV. Károly Aldamar fő követ képét meg akarta égettetni. Ez önvédelmére azt hozta-fel, hogy Guipuzcoa Spanyolországnak éppen nem tartománya, hanem egy szabad nemzet 's annál fogva köteles volt önérekeivel egyezőleg cselekedni. Ez a' mentség olyan jól fogadtatott, hogy Spanyolország királya békekötés után Aldamart nem hogy felakasztatta volna, sőt inkább saját biztosává nevezte-ki a' francia respublicával igazítandó liquidatoria. Ez a' kötés, mely a' szabad tartományok és francia generál között tétetett volt, azt az ideát szülte, hogy azokból egy teljesen független és neutralis respublica állittassék-fel; e' tekintetben történtek is alkudozások, váltattak

egy más közt javaslatok; 's ha Spanyolország hamar meg nem adja vala magát, 's ha a' bási egyezés által Franciaország érdekeihez és szövetségéhez nem áll vala, a' bási tartományok a' Pyrenaeus hegyek között kétségen kívül hason mását tettek volna ama' respublicáknak, melyeket Pyrenaeusokon túl és innen diadalmas propagandánk alkotott."

16.

GŐZ, GŐZERŐMŰV ÉS VASÚTAK.

(Folytatás.)

Hogy a' pántok végei a' lehető legnagyobb simasággal 's egyenlőséggel egymáshoz illettetnek, nincs miért említeni; valamint ennek különféle módjai is, ismertetésünk körén kívül vannak. A' pántok hosszúsága és nehézsége különböző. A' vert vagy inkább nyújtott vasból valók rendszerint hosszabbak (de arányban könnyebbek) mint az öntött vasbólak. A' darlingtoni vasúton az öntött pántok hossza 3 láb, súlyok 56 font, a' talap 6 f. miszerént egy mértföldre v. 4000 öltre 9920 mázsa vas kellene. Mázsáját fizetik 3 f. 48 xr. p. p. Ezen útnak csak egy ötöde áll öntött pántokból, a' többi nyújtottakból van rakva, melyeknek 15 láb a' hossza 's ezért nem csak két végeik, hanem derekok alá is minden 3 láb-ra raktak lábakat. Ezen pántokból minden 3 lábnyi darab 28 fontot nyom, tehát csak félannyi súlyu vas is kívántatik. Drágább ugyan a' nyújtott vas, de nem kétannyival, mert mázsáját 6 f. 37 xr. fizetik, minél fogva szembetűnő nyereség van benne, mihez még az is járul, hogy nem kell annyi foglalást tenni, a' kanyarodásokban hajtani lehet, 's téiben nem oly töredékeny.

A' párkányos utak pántai is végökkel kőlábakon fekszenek, de emezek a' földbe béásvák, úgy hogy a' pántok egész hosszokban földszint vannak elnyujtva. A' vasútak rendszerént egyszerűek, az az két egymás melletti pántvonalból állanak, csak némelyek, p. o. a' manchester-liverpooli kettősek, az az 4 sor pántból állanak, melyeken tehát egyszerre menni és jöni lehet egybenütközés félelme nélkül. Az egyszerű útnál kikerülő helyeknek az az rövidebb vagy hosszabb darab helyen kikanyarodó mellék útnak kell lenni, 's a' kikerülésre nézve határozott szabályok léteznek.

A' pántok közt kövecscsel töltetik-fel az út, melyet a' párkányzott útnál a' pántok párkányai tartanak össze. A' két vas vonal gyakran kereszt vasakkal van összekötve: ezeket cipőknek (Pantoffeln, slippers) nevezik. A' szekerekre nézve még megjegyzendő, hogy a' kerekek reá szegezvék a' tengelyre, 's ezek amazokkal együtt forognak.

A' híres liverpool-manchesteri vasút Liverpoolnál a' föld alatt kezdődik, 1060 ölnyire kősziklába vágott boltozat vagy folyósó (tunnel) alatt megy el, melynek szélessége 22 láb magassága 16. Ezen földalatti útnban 49 lábra egy lábbal emelkedik az út és így elkerüli a' nagy hágót, melyen át az országút viszen Manchesterbe. Továbbá menetelében egy mély, hosszú posványon vitetett keresztül, melynek minden nehézségei szerencsésen meggyőzvék. Utoljára egy maga víz csatorna, a' Sankry felett megy el.

Az utazók számára különböző nagyságu 's alaku szekerek vannak: némelyiköknek két másoknak három kassa van; némely kasok 4, mások 6 személyre valók; ismét másokon egy kas 6 személyre, 's ehhez elől hátul két osztály három há-

rom személyre találhatik. A' három személyre való ülések két olyan szélesek, mintegy ülés szokott lenni négyülésű kocsiban; minden személynek kartámasztója van kétfelől 's a' háttámasz oly jó és kipárnázott, hogy az utazó otthon a' pamlagan sem ülhetne kényelmesben. A' helyváltó erőmiv egész sor kocsit húz maga után. Ezen vasúton mind elé mind hátra naponként 2000 — 2500 személy és mintegy 8000 mázsa portéka hordatik. A' jövedelem évenként körül belől 2 millió p. forint. A' részvényes társaság 10 millió p. forintot fordít a' vállalat megindítására 's az évenkénti költség 700,000 ftra megy, a' társaság kap tehát a' tőkéje után 1,300,000 p. forintot, vagy száztól 15-at.

Más vasútak Angliában a' liverpool-birminghami, a' liverpool-wigani, a' london-birminghami, london-bristoli, london-greenwichi, reedselbyi, newcastle-carlislei, dunder-newtylei, darlingtoni, 's a' t. — Franciaországban a' lion-st. étiennei st. étienne-andrezieuxi, andrézieux-roanne-i; Belgiumban az antwerpen-brüssel-mechelni; Németországban a' nürnberg-fürthi; Austriában a' linz-gmündeni, budweis-leopoldschlagi, és a' prag-pilseni. — Ámérikában a' baltimorei, mauchchunki 's t. mások.

A' vasútak 's rajtok járó szekerek hosszabb technikai magyarázatával nem fárasztván az olvasót, Lárdner szabályainak némi kivonatát közöljük, melyek nem aonyira a' műhöz értőket, mint azokat érdeklik, kik ily nemű vállalatokba részt kívánnának venni, de egyszersmind szeretik előre tudni, minő süker reményében vehetik kockára tőkéiket.

1. Egy vasút sem lehet nyereséges számos utazók nélkül. Portékák, áruk, földtermékek vi-

tele 's a' t. csak másod rendü fontosságuk *).

2. Hozzá vehetni az utazók hihető számához ha a' közúton a' három útósó éven jártaknak közép számát vesszük 's ezen summát kettőztetjük.

(Manchester és Liverpool közt a' vasút felállítása előtt az utazók száma naponként közép számban 450. volt, most 1300-nál is több. A' brüsseli új vasútnál hasonló temérdek nevedés tapasztaltatott.)

5. Vizcsatornán lehet utazókat vinni egy mértföldnyire 12 pengő krjáért, egy óra alatt csak nem két mértföldnyi sebességgel, kivéve a' zsilipeknéli mulatást. A' manchesteri vasúton egy fő fizet egy mértföldnyire 2 p. krajczárt, de a' gyorsaság közép számban $4\frac{1}{4}$ mértföld minden órára és út közben rendszerént nincs semmifeltartóztatás.

4. A' felebbi áron az utazókért tett költség summa után száztól százat kap a' társaság.

5. Portékát vizcsatornán olcsobban lehet vinni, mint vasúton, de a' gyorsaság (a' portékával terhelt hajóknál) csak egy ötöd annyi.

6. A' portékának mázsája a' manchesteri vasúton egy n. mértföldnyire $2\frac{3}{4}$ p. krért vitetik, 's a' költsége után száztól 40-t kap a' társaság, ambar egy vizcsatornával versenyez ugyan azon hátpontok közt.

7. Hosszu vasutat arányban kevesebb költséggel lehet kezelni, mint rövidet.

(Ugyan annyi szekérral, erőmivvel, felügyelővel t. i. hosszabb út tétetik-meg.)

8. Gőzművek úgy dolgoznak legnagyobb foganattal 's takarékossgal, ha az ellent állás melyet meg kell győzniök tökéletesen egy forma és változatlan.

*) Ezen talán igen általánosán kiterjesztett szabály alól kilehetne venni az ércz kőszén-bányákhoz, sóaknákhöz vivő vasútat, mint a' melyekre számos példák léteznek.

9. Az ellent állás változatai a' vasúton általában a' kanyargásokban és a' hágóban.

(Kanyargásoknak az út jobbra vagy balra görbüléseit, hágóknak emelkedéseit nevezik. A' vasút irányzata sehol sem csinálhat szegletet, hanem mindig lassu kanyarodással kell változtatni. Ez a' kanyarodás közönségesen egy kör íve, és azon sugár vagy küllő (radius) által határoztatik meg, melyet a' képzeletben kiegészített kör közép pontjaig lehetne húzni. Ezen sugár tehát nagyon fontos elem a' vasút megítélésében.)

10. Minél inkább közeledik a' vasút, tökélyes vizirányusághoz és egyenességhez, annál nyereségesben fog kezelteni.

11. Ha a' vasút emelkedései 's görbeségívei adva vannak, könnyű felszámítani egy adott tereh vitelére megkívántató mechanikai erőt, 's ez által a' különböző vasútak érdemeit egybe hasonlittathatnak, de ez még nem elégséges proba köve derékségöknek.

12. Oly vasútat melynek emelkedései 500 lábra egynél többet tesznek, bajosabb járni mintha vizirányos volna, 's a' bajosság az emelkedések számával 's meredekségével egy arányban nevededik.

13. Ámbár oly vasút, melynek $\frac{1}{300}$ -at felül haladó emelkedései nincsenek, nem kíván több húzó erőt mintha vizirányos volna, de azon erő nem fog oly nyereségesen alkalmaztathatni.

14. $\frac{1}{150}$ -nél meredekebb hágókkal biró vasútat szükségkép segéd erőmívekkel kell dolgoztatni, mely az emelkedések számához és hosszaságához képest tetemes erő tékozlást okozhat.

15. Hosszú hágót nem lehet segéd gözművekkel nagy költség nélkül dolgoztatni, az $\frac{1}{300}$ -at felül haladó emelkedések tehát rövidek legyenek.

16. $\frac{1}{100}$ -at felül haladó hágókat nem lehet ál-

ló gőzművek és kötelek nélkül kezelni, mely mód annyi alkalmatlansággal jár, hogy számos útasok kényelmével meg nem fér.

17. Meredek hágók, ha rövidek, megengedhetők a' vonal végeinél.

(Világos hogy ezek induláskor segítik a' gőzműv útba eredését, 's megérkezéskor az útban kapott sebesség segíti a' szekerek célhoz érkezését, sőt sokszor elégséges magára felvinni a' hágó tetejéig.)

18. A' hágók által okozott nevelése az ellentállásnak felszámíthatatik abból, hogy $\frac{1}{300}$ emelkedés kettőzötteti azon ellentállást, melyet egy vízirányu út okozna; $\frac{1}{150}$ emelkedés 3 szorozza; $\frac{1}{600}$ ellenben, (vagy $\frac{1}{2}$ láb emelkedés 500ra) féltannyival neveli azt 's így tovább.

19. A' vasúton gőzművekkel elérhető gyorsaság szükségessé teszi, hogy a' kanyarodásokban 800 ölnél kisebb sugaru ívek ne alkalmaztassanak, mivel a' hirtelenebb görbeségűek veszélyesül fenyegetők.

20. Legrosszabb helyzete a' kanyarodásnak egy lejtő alja, miöthogy a' szekerek lehaladtokban rendkívüli gyorsaságot kapván a' kanyarodásban hamar felfordulhatnak.

21. A' kanyarodások veszélye azon arányban nevededik, a' melyben a' helyváltó erőművek gyorsasági tekintetben tökélyesítettnek.

22. A' hágók és kanyargások elkerülésére gyakran jó módot szolgáltatnak a' földalatti folyósók (tunnels); de ezek ellen az a' kifogás hogy a' lélekzelhető levegő (savító gáz) a' gőzművek tüze által felemésztetik, 's füst miatt az útasok nagy alkalmatlanságot éreznek. A' folyósóknak vízirányos úton 25 — 30 lábnyi magasságuaknak lenni, 's kútaknak (felülről bevágott szelelő lyukak) által szellőztetni kellene.

23. A' világosságról setétre átmenet, a' nyirkos levegő, nyárban a' külső melegnek a' folyósóbeli hideggel felváltása mindég akadályai lesznek a' hosszú tunneleknek, utazóktól sűrűn járt úton.

24. Ha a' folyósó hágón van, mind ama' kifogások terhesednek. A' jó levegő emésztetése p. o. abban az arányban nevededik, melyben a' mozgató erő. $\frac{1}{300}$ emelkedésben tehát ezen erőt ketőztetni kellvén, két oly erős tűz két annyi savitát emészt meg, $\frac{2}{300}$ emelkedés 3 annyit 's a' t. Ily esetben tehát az ellenszereket is hasonló mértékben kell alkalmazni.

25. A' folyósókat minden 100 öltre kellene kútakkal szellőztetni.

26. A' mely pillanatban a' szekérsor a' boltozat alatt van, a' kútának szelelése semmit sem basznál. A' gőzmiv hátrahagyja a' maga által okozott tisztátalan levegőt, 's az utazók ebbe belé burkoltatnak, mielőtt ideje volna a' kéményeken (kútakkon) felmenni. Ezen pillantatra tehát csak a' boltozat magassága lehet jó befolyással.

27. 500 ölnyi hosszú folyósók ellen, vizirányos úttal, nincsen kifogás.

A' mi a' helyváltó gőzmivek által vasúton vontatott szekereken való utazás alkalmatlanságait vagy veszedelmeit illeti, ez iránt a' következő adatokkal szolgálhatunk.

1. A' mi a' rendkívüli sebességet 's az e' miatt félhető szédülést illeti, tudva van hogy szédülést inkább a' keringő mozgás okoz, 's mivel legkényesb damáink sem átalják a' legsebesebb lovakkal szánkázni menni; miben még a' mellett tiszerte több a' veszély, mint a' gőzmivvel utazásban tehát a' haladás gyorsasága semmi félelmet nem okozhat.

2. Azt is gondolhatná az ember, hogy a' le-

vegővel oly sebesen szembe menés alkalmatlan szél érzését okozhatná. De erre azt feleli a tapasztalás, hogy a' gőzmiv és az ezt követő szekerek a' körülök levő levegő tömeget mintegy átmosphaerát magokkal együtt elragadják és viszik, úgy hogy ha ezen légfolyamban egy légy vagy más bogár belé akad, nem tud kiszabadulni belőle. A' szekerek pedig minden rázás és döcögés nélkül csendesen mint egy csónok a' lég-simább viztükrön, sikulván el, még olvasni is oly könnyűséggel lehet mintha asztal mellett kényelmesen ülne az ember.

3. A' lovak ijjedése, elkapása, hámba rugása, öszvebonyolódása által okoztatott veszélyek itt természet szerént nem léteznek, a' feldőlés pedig jól készített vasúton csupán csak szántszándékos gonoszság következése lehetne, 's ez is inkább csak a' húzó erőmívet, mint elsőt érhetné, melynek megállásával az egész szekér sor helyt áll.

4) A' helyváltó erőmiv igazgatása, sebesítése, lassítása, megállítása, egészen a' conductor hatalmában van, ki azon kezeléseket a' legnagyobb könnyűséggel teszi.

5) Az üst elpattanása az erőmívek tökéletesített készítése módjánál fogva, hová tovább ritkább eset, 's ilyenkor is az utazó szekerekre nézve csak az út félbe szakadása a' leggonoszb következés; annál inkább, hogy az erőmiv és az utazó szekerek közt még a' provisios szekér van közben. (Végz. közeleb.)

Hibák a' nov. 15iki N. Társalkodóban.

304 lap. 6. sor. súlyosobban hely. olv. súlyjokban.
311. lap. 6—8. sor. olv. ámbár keresztútakat könnyebb átvinni rajtok, szekerekkel szükségből másféle útra is lehet menni és készítésök valamivel olcsóbbá kerül. 311. l. 10. sor. olv. néhány hüvelyknyire felemelve kőlábakra nyujtatnak.

A' PESTI DRÁMAI' EGYESÜLET.

Már a' múlt évben állott öszve Pesten néhány törekvő ifjabb íróinkból egyesület, melly a' drámai pályát tűzé-ki magának hatás köréül. A' kijött jelentésből tudjuk, hogy e' drámai egyesület jelenleges tagjai: Garay, Kunoss, Szabó Dávid, Szigligeti, Tóth Lőrincz, Vajda, 's idővel — úgy mond a' jelentő — ha Isten is úgy akarja, többen is leendnek. „Minden nemzetnek — mond továbbá a' jelentés-meg vansaját nemzeti bélyege, érzése, saját innét eredő gyönyőrei 's érdekei, saját poésise 's drámája, mellyet ismer, ért, érez, mellyben otthon van, hol teljes kényelmében leli magát. — 'S nem lenne méltóbb ügyekezete korunknak, mint drámánkra illy saját nemzeti bélyeget ütni. Illy szempontból véve nem lehetnek magyarokra nézve érdekesb drámai tárgyak, mint mellyek a' hazai történetből meritvék. Különben is honi évrájzaink olly gazdagok érdekes és drámai kidolgozásra alkalmas tárgyakkal, hogy ha ezek bőséget drámai íróink számával 's eddig kifejlett drámai tehetségünk mértékével hasonlítjuk, lehetetlen el nem szomorodnunk, 's csak a' jövőben vetett jobbremény vigasztalhat bennünket.“

Munkálatait e' társaság „magyar történeti színművekkel“ kezdé-meg, 's évenkint legalább két kötetet szándékozik kiadni. Az első kötetet (Tóth L. Vata című 4 flvos drámáját) olvasóink alkalmasint ismerik már; a' második kötet e' napokban jelent-meg (Arbocz, 5 flvos dráma Garaytól) 's mint az új jelentésből láthatni már a' harmadik kötet is nem sokára elkészül.

Ugyan e' jelentésből azt is olvassuk, hogy az egyesület a' dráma történeteit is kiszándékozik adni, valamint theorai dolgozatokat a' dráma köréből.